

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

KANUN NUMARASI

: 5510

KABUL TARİHİ

: 31/5/2006

YAYIMLANDIĞI RESMÎ GAZETE

: TARİH: 16/6/2006 SAYI: 26200

YAYIMLANDIĞI DÜSTUR

: TERTİP: 5 CİLT: 45



AKADEMİK

MADDE 52

DOÇ. DR. ŞÜKRIYE ESRA BASKAN

İSTEĞE BAĞLI SİGORTA PRİMLERİ VE ÖDENMESİ

MADDE 52- (Değişik: 17/4/2008-5754/32 md.)

İsteğe bağlı sigorta primi, 82 nci maddeye göre belirlenen prime esas kazancın alt sınırı ile üst sınırı arasında, sigortalı tarafından belirlenen prime esas aylık kazancın %32'sidir. Bunun %20'si malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi, %12'si genel sağlık sigortası primidir. 51 inci maddenin üçüncü fıkrasında belirlenenler için 82 nci maddeye göre belirlenen prime esas kazancın alt sınırı ile üst sınırı arasında olmak kaydıyla belirlenen günlük kazanç ve gün sayısı üzerinden malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile genel sağlık sigortası primi alınır.

İsteğe bağlı sigortalı olanlar, bakmakla yükümlü olunan kişi olsa dahi, 60 ıncı maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılır ve genel sağlık sigortası primini de ödemekle yükümlüdürler. Yabancı ülke vatandaşlarından Türkiye'de yerleşik olma hali bir yılı doldurmadıkça genel sağlık sigortası primi alınmaz ve bu kişiler genel sağlık sigortalısı sayılmaz.

Ait olduğu aydan itibaren en geç 12 ay içinde 89 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre hesaplanacak gecikme cezası ve gecikme zammıyla birlikte primi ödenmeyen süreler, sigortalılık süresinden sayılmaz. Bu 12 aylık süreden sonra ödenen primler 89 uncu maddenin üçüncü fıkrası hükümlerine göre iade edilir.

İsteğe bağlı sigortalıların zorunlu sigortalılık nedeniyle prim borcunun bulunması halinde, isteğe bağlı sigortaya tâbi öde-

nen primler öncelikle zorunlu sigortalılık nedeniyle Kuruma olan borçlarına mahsup edilir.

İLGİLİ MEVZUAT: Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği¹, İsteğe Bağlı Sigorta İşlemleri Hakkında Tebliğ², 2016/11 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Genelgesi

KAYNAKÇA

Aydın, U., (2017), "Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri", *Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2015*, s. 557-868, İstanbul.

Savaş Kutsal, B., (2016), *Türk Sosyal Sigortalar Hukukunun Temel İlkeleri*, Beta Yayınevi, İstanbul.

Tuncay, C.; Ekmekçi, Ö.; Gülver, E., (2023), *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, Beta Yayınevi, İstanbul.

ANLATIM PLANI

I. İsteğe Bağlı Sigorta Primleri

A) Prim Türleri ve Prim Oranları

B) Prime Esas Kazancın Belirlenmesi

II. Primlerin Ödenmesi

III. Primlerin Ödenmemesi

AÇIKLAMALAR

5510 sayılı Kanun'un 52. maddesinde isteğe bağlı sigorta primlerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

I. İsteğe Bağlı Sigorta Primleri

A) Prim Türleri ve Prim Oranları

İsteğe bağlı sigortalı olanlar uzun vadeli sigorta kollarından ve genel sağlık sigortasından yararlanma hakkına sahiptir. Nitekim 5510 sayılı Kanunun 50. maddesinde isteğe bağlı sigortanın, kişilerin isteğe bağlı olarak prim ödemek suretiyle uzun vadeli sigorta kollarına ve genel sağlık sigortasına tâbi olmalarını sağlayan sigorta olduğu belirtilmiş, buna paralel 52. maddede is-

¹ RG 1.7.2010/27628.

² RG 28.09.2008/27011.

teğe bağlı sigortalılardan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile genel sağlık sigortası primi tahsil edileceği hükme bağlanmıştır.

İsteğe bağlı sigorta prim oranı Kanunda %32 olarak belirlenmiş olup, bunun % 20'si malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi, % 12'si genel sağlık sigortası primidir. Prim oranının %32 olarak belirlenmesinin isteğe bağlı sigortadan yararlanmayı zorlaştırması nedeniyle Anayasaya aykırılığı ileri sürülmüş, Anayasa Mahkemesi "*Sosyal Güvenlik Kurumunun amacına uygun olarak hizmet verebilmesi, sahip olduğu parasal kaynaklara bağlı olduğundan, temel gelir kaynağı prim olan bu Kurumda aktüeryal dengeler gözetilerek sigortalıların Kanun'da belirtilen süreler kadar prim ödemek suretiyle Kurum ile ilişkilerini devam ettirmelerini ve Kurumun sağlayacağı haklardan bu suretle yararlanmalarını öngören bir düzenleme getirilmesi sistemin doğal bir sonucudur. Kaldı ki, isteğe bağlı sigortalılığın ortak özelliği, prim sorumluluk ve yükümlülüğünün isteğe bağlı sigortalı olmak isteyen kişinin kendisinde olmasıdır. Kural aynı zamanda, isteğe bağlı olarak prim ödemek suretiyle kişilerin uzun vadeli sigorta kollarına ve genel sağlık sigortasına tâbi olmalarını sağladığından, zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek çalışması bulunmayan kişileri de genel sağlık sigortası kapsamına almaktadır. Dolayısıyla kuralın, adil olmadığı da söylenemez. Açıklanan nedenlerle dava konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 60. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir*"³ gerekçesiyle Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir.

İsteğe bağlı sigortalı olanlar, bakmakla yükümlü olunan kişi olsa dahi, genel sağlık sigortalısı sayılır ve genel sağlık sigortası primini de ödemekle yükümlüdürler. Buna karşılık Türkiye'de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelere çalışmak için götürülen Türk işçilerinden genel sağlık sigortası primi alınmaz. Zira anılan kişiler 5. maddenin g bendi uyarınca genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır. Kanunun gereklerinde de Kanunun ikinci fıkrasında yapılan düzenleme ile; yabancı ülke vatandaşlarının bir yıl geçmedikçe genel sağlık sigortasından yararlanmamaları amacıyla düzenleme yapılarak, zorunlu veya isteğe bağlı sigortalı olmadan genel sağlık sigortası kapsamına girenlerin aylık iki katı prim ödemeleri yerine bu durumda olanların isteğe bağlı sigortalı olmaları halinde yarısı kadar prim ödeyerek genel sağlık sigortasından yararlanma imkanlarının engellenmesi sağlanmıştır. Ayrıca Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 94. maddesine göre, yabancı ülke vatandaşlarından Türkiye'de yerleşik olma hâli bir yılı doldurmadıkça genel sağlık sigortası primi alınmaz ve bu kişiler genel sağlık sigortalısı sayılmaz.

Öte yandan Kanun Ek 6. maddesine göre ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerleri ile 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında ay içerisinde çalışma saati süresine

³ AYM 30.03.2011 Esas: 2008/56 Karar: 2011/58 RG 28.12.2011/281562.

göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olan kişiler 82. maddeye göre belirlenen prime esas kazanç alt ve üst sınırı arasında olmak üzere kendileri tarafından belirlenecek günlük kazancın otuz katının %32,5'i oranında prim öderler. Bu prim oranının %20'si malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları, %12,5'i genel sağlık sigortası primidir. İşsizlik sigortasına tabi olmayı isteyenlerin, sigortalı ve işveren hissesi oranındaki işsizlik sigortası primini ait olduğu ayı takip eden ayın sonuna kadar ödememeleri halinde, o aya ait işsizlik sigortası primini ödeme hakları düşer.

B) Prime Esas Kazancın Belirlenmesi

İsteğe bağlı sigorta primine esas kazanç, aynı Kanununun 82. maddesinde düzenlenen prime esas kazancın alt ve üst sınırları arasında sigortalı tarafından belirlenir. Yazılı olarak talepte bulunmayan sigortalıların primleri prime esas kazancın alt sınırı üzerinden tahsil edilir (Tebliğ md.8). 5510 sayılı Kanununun 82. maddesine göre ise, prime tutulan günlük kazancın alt sınırı, sigortalıların yaşlarına uygun asgari ücretin otuzda biri, üst sınırı ise, on altı yaşından büyük sigortalıların günlük kazanç alt sınırının 7,5 katıdır. Ancak sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri için üç katıdır.

Prime esas kazançların beyanı konusunda Kurumun 2013/11 sayılı Genelgesinde düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre, Kanununun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine tabi olan isteğe bağlı sigortalılar 1/10/2008 tarihinden itibaren ödeyecekleri primlerini yazılı beyanda bulunmak suretiyle belirleyeceklerdir. Sigortalıların beyanda bulunmamaları halinde ödeyecekleri prim tutarı prime esas günlük kazancın alt sınırının otuz katı olarak belirlenecektir. Sigortalıların ödeyecekleri primleri artırmaya ya da azaltmaya ilişkin beyanları, beyanın yapıldığı tarihteki aydan başlanılarak dikkate alınacak ve yapılmış olan beyan değiştirilmediği sürece sonraki aylar için de yapılmış sayılacaktır. On iki aydan fazla prim ödemesinde bulunulmaması halinde, oniki aylık sürenin sonundan itibaren beyanın geçerliliği ortadan kalkacaktır. Beyanda bulunmayan, beyanının geçerliliği ortadan kalkan veya beyanları Kanununun 82 inci maddesine göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katının altında olan sigortalıların aylık prime esas kazancı, prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katı olarak dikkate alınacaktır. 1/10/2008 tarihinden önce 1479 sayılı Kanununun mülga 79 uncu ve 2926 sayılı Kanununun mülga 60 ıncı maddesine göre isteğe bağlı sigortalı olup, bu tarihten itibaren de isteğe bağlı sigortalılıkları devam edenlerin ödeyecekleri prim tutarları prime esas kazancın alt sınırı üzerinden tahakkuk ettirilmiştir. Ancak, 1/10/2008 tarihinden itibaren sigortalının beyanı olmaksızın alt sınır dışında tahsil edilen tutarlar doğacak borçlara mahsup edilecektir.

Ayrıca Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 97. maddesine göre ay içinde 30 günden az çalışan veya Kanununun 51 inci maddesinin üçüncü fıkrası kap-

samında isteğe bağlı sigorta primi ödeyen sigortalıların ve Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamındaki sigortalıların prime esas kazancıyla ilgili beyanı, beyanın yapıldığı tarihteki aydan başlanılarak dikkate alınır ve yapılmış olan bu beyan değiştirilmediği sürece sonraki aylar için de yapılmış sayılır. Beyanda bulunmayan veya beyanları Kanunun 82 inci maddesine göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katının altında kalan sigortalının aylık prime esas kazancı, prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katıdır.

Belirtmek gerekir ki ödenen primlerin geri alınması suretiyle sigortalılıktan vazgeçmek söz konusu değildir. Buna rağmen, yasanın aradığı diğer koşulların yerine getirilmesi şartıyla toptan ödeme şeklinde primler geri alınabilir. Zira öğretide isteğe bağlı olarak kurulmuş olsa da sigortalılık ilişkisinin kamu hukuku niteliği taşıması ve toptan ödeme koşulları gerçekleşmeden ödenen primlerin geri alınmasının söz konusu olmaması nedeniyle isteğe bağlı sigorta kapsamında ödenen primlerin iadesinin mümkün olmadığı ileri sürülmektedir⁴.

II. Primlerin Ödenmesi

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 108. maddesine göre, isteğe bağlı sigortalı olanlar her aya ait primlerini takip eden ayın sonuna kadar Kuruma ödeyeceklerdir. Kanunun 88. maddesine göre, primler en fazla 360 günle sınırlı olmak üzere peşin olarak erken ödenebilir. Erken ödeme halinde erken ödenen her gün için 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun ek 1 inci maddesine göre erken ödeme indirimi hükümleri uygulanır. Ancak yapılan erken ödeme indirimi, prime esas kazançtan indirilmez. Erken ödemede sigortalılık süresi, sigorta priminin ait olduğu her ayın ilk gününden itibaren, prim ödeme gün sayısına dahil edilir. Erken ödeme yapılan ve prim ödeme gün sayısına dahil edilmeyen sürede isteğe bağlı sigortalılığın sona ermesi halinde, sigortalılık süresinden sayılmayan günlere ait primler ilgililere iade edilir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, 5510 sayılı Kanunun 52. maddesinin son fıkrasına göre, isteğe bağlı sigortalıların zorunlu sigortalılık nedeniyle prim borcunun bulunması halinde, isteğe bağlı sigortaya tâbi ödenen primler öncelikle zorunlu sigortalılık nedeniyle Kuruma olan borçlarına mahsup edilir⁵ (ayrıca Tebliğ md. 8). Buna karşılık belirtmek gerekir ki, sigortalının zorunlu sigor-

⁴ Tuncay ve diğ., 2023: 355.

⁵ "İsteğe bağlı sigortalıların zorunlu sigortalılık sebebiyle prim borcunun bulunması halinde, isteğe bağlı sigortaya tabi ödenen primler öncelikle zorunlu sigortalılık sebebiyle Kuruma olan borçlarına mahsup edilir." hükmü öngörülmüştür. Anılan düzenleme de gözetilerek tahsis talebinden sonra 29.9.2011 tarihi ve sonrasında ödendiği anlaşılan primlerin davacıya ne kadar isteğe bağlı sigortalılık süresi kazandırdığı Kurum'dan sorulmalı ve sonucuna göre tahsis koşulları irdelenmelidir." Y10HD 26.09.2013 E. 1120 K. 17542. Aynı yönde Y10HD 28.06.2013 E. 20726 K. 14745.

talılık kapsamında prim borcu bulunması isteğe bağlı sigortalılığın iptal sebebi olarak kabul edilmemektedir. Nitekim yüksek mahkemenin bir kararına konu olan bir olayda Kurum isteğe bağlı olarak ödenmiş olan primleri sigortalının zorunlu sigortalılık prim borçlarına mahsup etmiş ve isteğe bağlı sigortalılığı iptal etmiştir. Yargıtay Kurum işlemini hatalı bulmuştur. Kararda isteğe bağlı sigortalılığın 5510 Sayılı Kanununun 51. maddesine göre sadece 3 halde sona ereceği, somut olayda, isteğe bağlı sigortalılığı sona erdiren hiç bir durum söz konusu olmamasına rağmen davacının zorunlu Bağ-Kur sigortalılığında prim borcu bulunması sebebiyle isteğe bağlı sigortalılık için ödemediği primlerin bu borca mahsup edilmesi ve bu gerekçeyle 5510 Sayılı Kanununun 4. maddesinin I. fıkrasının (b) bendi kapsamındaki isteğe bağlı sigortalılığının iptal edilmesine dair Kurum işlemi yerinde olmadığı belirtilmiştir⁶.

III. Primlerin Ödenmemesi

Yukarıda açıklandığı üzere isteğe bağlı sigorta primleri en geç ait olduğu ayın sonuna kadar ödenmesi zorunludur. Bu süre içinde ödenmeyen primler için 89. madde uyarınca gecikme cezası ve gecikme zammı uygulanır (5510 sK, md. 52/3, Tebliğ md. 8). Ancak sigorta primlerinin belirli bir süre ödenmemesi isteğe bağlı sigortalılığın sona ermesine neden olmaktadır. Zira 5510 sayılı Kanununun 52. maddesi uyarınca 12 ay gecikme cezası ve zammı ile ödenmeyen süreler sigortalılık süresinden sayılmaz, 12 aydan sonra ödenen primler ise iade edilir. Söz konusu düzenlemenin temelinde Kurumun prim tahsilatında yaşadığı güçlüklerin bulunduğu, belirli bir süre prim ödenmemesi halinde Kurumca isteğe bağlı sigortalılığın kayıttan düşürülmesinin hedeflendiği⁷ ifade edilmiştir.

⁶ Y21HD 27.1.2015 E. 2014/1589 K. 2015/1417. Kararın değerlendirmesi için bkz. Aydın, 2017: 866 vd.

⁷ Savaş Kutsal, 2016, 53.